

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

องค์กรทุกองค์กรจัดตั้งขึ้นอย่างมีจุดมุ่งหมาย องค์กรภาคเอกชนจัดตั้งขึ้นเพื่อแสวงหาผลกำไร องค์กรภาครัฐจัดตั้งเพื่อดูแลทุกข์สุขของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน ปัจจัยสำคัญของการดำเนินงานให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ก็คือ “คน” ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อทุกองค์กร และมีคุณค่ายิ่งต่อการดำเนินงานในทุกขั้นตอนการทำงานถ้าคนมีปริมาณพอตามความต้องการ มีความรู้ ความสามารถ ตรงตามหน้าที่การงาน และมีระบบจัดการที่ดีแล้ว โอกาสที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายย่อมเป็นไปได้มาก องค์กรที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานต้องมีทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน บุคลากรต้องมีคุณภาพ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรหนึ่งที่ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการปฏิรูปการเมือง โดยมีบทบาทและภารกิจสำคัญในการควบคุมมิให้กฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ในฐานะผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ ควบคู่ไปกับการรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ อันจะทำให้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมีผลเป็นจริงในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคดีทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญ ตามหลักการสำคัญของกฎหมายมหาชนภายใต้ระบบ “นิติรัฐ” ที่เรียกว่า หลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย” นอกจากนี้แล้ว รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรอิสระอีกหลายองค์กรไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ซึ่งเป็นกลไกในการควบคุมตรวจสอบผู้ที่เข้าสู่ระบบการเมือง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กลไกในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งเป็นกลไกในการควบคุมตรวจสอบควบคู่กันไป อีกทั้งสร้างเสริมภารกิจซึ่งกันและกันให้มีความเชื่อมโยงและครอบคลุมอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ในการปฏิรูปการเมืองตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2549, น. 1)

บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญหากพิจารณาตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแล้ว อาจกล่าวได้ว่า มีบทบาทในฐานะเป็นองค์กรตรวจสอบ และควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตลอดจนพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดให้การดำเนินการขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง รวมทั้งบุคคลผู้เข้ามาดำรงตำแหน่งในสถาบันการเมือง และองค์กรของรัฐ ให้เป็นไปตามครรลองของความถูกต้องชอบธรรม ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้โดย นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญยังมีหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคม กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญซึ่งมิได้พิจารณาพิพากษาคดีทั่วไป แต่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัย เฉพาะคดีที่มีปัญหากฎหมายเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ดังนั้น หน้าที่หลักของศาลรัฐธรรมนูญคือการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ เพื่อรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เป็นหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2542 ซึ่งอนุวัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นองค์กรขนาดเล็ก กะทัดรัด มีอัตรากำลังจำนวนน้อย บุคลากรเกือบทั้งหมดโอนย้ายมาจากหน่วยงานต่าง ๆ หลายหน่วยงาน และบางส่วนสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้สอบบรรจุและแต่งตั้งเข้ามาใหม่ซึ่งเป็นส่วนน้อย ต้องปฏิบัติงานหลายด้านในเวลาเดียวกัน และต้องใช้ความรู้ ความสามารถปฏิบัติงานในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้น การปฏิบัติงานของบุคลากรบางสายงานอาจจะยังไม่ตรงกับคุณวุฒิการศึกษา จึงทำให้บุคลากรขาดความรู้ ความเข้าใจ และขาดประสบการณ์ในงานที่ปฏิบัติ คุณภาพของงานอาจยังไม่ได้มาตรฐาน ที่สำคัญยิ่ง คือความเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมารับผิดชอบภารกิจใหม่ที่ยังไม่มีหน่วยงานได้รับผิดชอบมาก่อน

การทำงานในทุกองค์กรความรู้เกี่ยวกับคน โดยเฉพาะเรื่อง ขวัญและกำลังใจ ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญของ “คน” ถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่ผู้บริหารองค์กรจะละเลยมิได้ เนื่องจากทุกคนย่อมมีความต้องการความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ความมั่นคงในงาน สวัสดิการต่าง ๆ และหรือการศึกษอบรม การศึกษาดูงานภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งในเรื่องเหล่านี้ยังไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควร หรือแม้ว่ามีแต่ก็กระจายไม่ทั่วถึง การพิจารณาความดีความชอบ หรือ หลักเกณฑ์การพิจารณาเลื่อนขั้น หรือ เลื่อนตำแหน่งก็เช่นกันยังมีข้อจำกัดในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะสถานที่ทำงานหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยบุคคลมากมาย มีทั้งผู้ที่เป็นผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา บุคคลแต่ละคนเหล่านั้นมีบุคลิกลักษณะนิสัยอารมณ์ ความต้องการที่แตกต่างกัน เมื่อมาอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน โดยพื้นฐานที่แตกต่างกันดังกล่าว

ความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นได้ และจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน ตลอดจนส่งผลกระทบต่อสภาพขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ คือ การประกาศให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 สิ้นสุดลง และศาลรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลง พร้อมกับรัฐธรรมนูญของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งได้กระทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินเป็นผลสำเร็จ เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2549 โดยมาตรา 35 บัญญัติไว้ว่า “บรรดาการใดที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ... ให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ”

ผู้ศึกษาจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะต้องศึกษาถึงการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นไปในองค์กรหลังจากที่เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ตลอดจนต้องการทราบว่า การรับรู้ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการ และลูกจ้างของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ จึงได้กำหนดหัวข้อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ว่า “ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ” โดยมีฐานคิดว่า เมื่อบุคคลมีขวัญและกำลังใจในงาน บุคคลนั้นจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจและมีความสุขกับงานที่ทำ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดริเริ่มในการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดผลการปฏิบัติงานดีขึ้นงานมีประสิทธิภาพที่ดีกว่า แต่ถ้าพบว่า มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานต่ำจะส่งผลให้เกิดอาการเฉื่อยชา ท้อถอย หดแหว่ หดกำลังใจ มาทำงานสาย ขาดงานบ่อย และการลาออกจากงานสูง ตลอดจนปล่อยเวลาให้เปล่าประโยชน์ ซึ่งล้วนแล้วแต่จะส่งผลเสียต่อการปฏิบัติงานในองค์กร

มูลเหตุจูงใจในการศึกษา

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่ เป็นองค์กรขนาดเล็ก กะทัดรัด มีอัตรากำลังจำนวนน้อย บุคลากรส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดโอนย้ายมาจากหน่วยงานต่าง ๆ หลายหน่วยงาน และมีบางส่วนที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการสอบบรรจุและแต่งตั้งเอง ซึ่งตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง กำหนดให้ต้องปฏิบัติงานหลายด้านในเวลาเดียวกัน ซึ่งต้องใช้ความรู้ความสามารถหลายด้าน การปฏิบัติงานในบางสายงานของบุคลากรอาจจะยังไม่ตรงกับความรู้ ความสามารถหรือความถนัด ซึ่งอาจเป็นผลต่อประสิทธิภาพและ

คุณภาพของงาน การที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ มีข้อจำกัดทั้งขนาดองค์กรและจำนวนบุคลากร แต่ภารกิจงานที่รับผิดชอบมีความสำคัญยิ่ง การบริหารจัดการภายในองค์กรเกี่ยวกับขวัญกำลังใจ ความดี ความชอบ และความก้าวหน้าของบุคลากร เพื่อเป็นหลักประกันให้บุคลากรปฏิบัติงานตามเป้าหมายขององค์กร จึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ได้มีประกาศ ฉบับที่ 3 ให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 สิ้นสุดลงและศาลรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลงพร้อมกับรัฐธรรมนูญ อาจมีผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหายุ่งยากในการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษาเรื่องนี้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ศึกษาขวัญและกำลังใจของข้าราชการและลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตามโครงสร้างและกรอบอัตรากำลังของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2547-2552 หรือที่มีอยู่ทั้งหมดในปัจจุบัน โดยไม่สุ่มตัวอย่าง สถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
2. ศึกษาขวัญและกำลังใจของข้าราชการและลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ กรณีคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้มีประกาศ ฉบับที่ 3 ให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และศาลรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลง

นิยามศัพท์ในการศึกษา

"ขวัญ" หมายถึง สิ่งที่ไม่มีความตัวตน นิยามกันว่ามีความอยู่ประจำชีวิตของคนตั้งแต่เกิดมาเชื่อกันว่าถ้าขวัญอยู่กับตัวก็เป็นสิริมงคล เป็นสุขสบาย จิตใจมั่นคง ถ้าคนตกใจหรือเสียขวัญขวัญออกจากร่างไปเสียซึ่งเรียกว่าขวัญหาย ขวัญหนี ขวัญบิน เป็นต้น

"กำลังใจ" หมายถึง สภาพของจิตใจที่มีความเชื่อมั่น และกระตือรือร้น พร้อมจะเผชิญกับเหตุการณ์ทุกอย่าง

"ขวัญและกำลังใจในการทำงาน" คือ สภาพทางจิตใจของผู้ปฏิบัติงาน เช่นความรู้สึกนึกคิดที่ได้รับอิทธิพล แรงกดดัน หรือสิ่งเร้าจากปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมในองค์การที่อยู่รอบตัวเขา และจะมีปฏิกิริยาโต้กลับ คือพฤติกรรมในการทำงาน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อผลงานของบุคคลนั้น หรือหมายถึง ความตั้งใจในการปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบหน้าที่ สภาพจิตใจ และ อารมณ์ของบุคคล ซึ่งก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ และ ทัศนคติต่อองค์กร บุคลากรในองค์กรมีสัมพันธภาพที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และมีความเชื่อมั่นในองค์กร

ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา หมายถึง ความเป็นกันเอง การได้รับความไว้วางใจ การได้รับความช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหา การติดต่อ ไม่ว่าจะเป็นกิริยาหรือวาจาที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามารถทำงานร่วมกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี

ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน หมายถึง ความเป็นที่รัก ชอบพอและได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน การได้รับความช่วยเหลือซึ่งกันและกันกับเพื่อนร่วมงาน การให้เกียรติซึ่งกันและกันในการแสดงความคิดเห็น และการให้คำปรึกษาต่อกัน

ความก้าวหน้า หมายถึง ความเจริญเติบโต ความรู้สึกที่ดีของข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ที่มีต่อการพิจารณาความดี ความชอบ การสนับสนุนให้มีตำแหน่งหน้าที่ และความรู้ ความสามารถสูงขึ้น

ความมั่นคงในงาน หมายถึง ความรู้สึกมั่นคงในการปฏิบัติงานในหน่วยงาน หรือโอกาสที่จะมีการเปลี่ยนแปลง หรือโยกย้ายภายในหน่วยงาน

ความยุติธรรม หมายถึง ความยุติธรรมที่ข้าราชการและลูกจ้าง ได้รับการปฏิบัติจากปฏิบัติงาน ของผู้บังคับบัญชา อันได้แก่ความยุติธรรม ในระหว่างการทำงาน การได้รับความดี ความชอบ การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง ในหน้าที่การงาน

สวัสดิการ หมายถึง เงินเดือน ค่าจ้างที่ได้รับจากการปฏิบัติงานเป็นประจำ รวมถึงผลประโยชน์ค่าตอบแทนนอกเหนือจากเงินเดือน ค่าจ้าง เช่น สิทธิในการเบิกค่ารักษาพยาบาล การจัดที่พักอาศัย ให้ประกันสุขภาพ การประกันสังคม และวันหยุดพักผ่อน

ลักษณะงานที่รับผิดชอบ หมายถึง ความเหมาะสมระหว่างปริมาณงานกับความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบสภาพขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
2. เพื่อทราบถึงแนวทางการปรับปรุง แก้ไข การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญอันจะเป็นผลสู่การพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่อไป
3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำการศึกษาไปประกอบการพิจารณาปรับปรุงและแก้ไข การปฏิบัติงานภายในองค์กรมิให้มีผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจรวมทั้งผู้สนใจนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในเชิงลึกต่อไป